Ірина Завидняк

*кандидат юридичних наук, доцент,
докторант кафедри кримінального процесу та криміналістики,
Університет державної фіскальної служби України
м. Ірпінь, Україна, e-mail: zavudnyakira@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1816-7426>*

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ І ТАКТИКА ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБМІНУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ

Анотація. У статті досліджено особливості процесу організації взаємодії й тактики інформаційного обміну при розслідуванні економічних злочинів транснаціонального характеру. Окреслено форми взаємодії при розслідуванні транснаціональних економічних злочинів. Визначено канали інформаційного обміну при розслідуванні злочинів даної категорії та їх види (формальні та неформальні).

Зазначено, що під час надання правової допомоги, важливу роль відіграє зміст запиту про правову допомогу, а запит (інформаційний обмін) у свою чергу має бути обґрунтованим, містити чітку й повну інформацію по суті кримінального провадження та інформацію щодо необхідних процесуальних дій. Акцентовано увагу на тому, що для розв'язання проблемних питань при підготовці запиту про правову допомогу та для узгодження тактики проведення слідчих дій або навіть для планування та підготовки тактичної операції, у рамках взаємодії, повинні проводитись консультації з представниками компетентних органів іноземних держав.

Наведена схематична послідовність дій детектива (слідчого) на етапі підготовки планування та підготовки запиту про правову допомогу при розслідуванні транснаціональних економічних злочинів: комплексна оцінка ризиків; встановлення максимального обсягу орієнтуючої та доказової інформації, яку можна отримати на території України; складання запиту про правову допомогу; запит доказів (доказової інформації) з-за кордону.

Наголошено, що не менш важливою формою взаємодії при розслідуванні транснаціональних злочинів, ніж інформаційний обмін, є спільна діяльність уповноважених службових осіб, яка здійснюється шляхом створення спільних слідчих груп та присутності представників компетентних органів іноземної держави під час надання правової допомоги (виконання запиту про правову допомогу). Зазначено, що безпосереднє залучення службової особи компетентного

органу до збирання та отримання доказової інформації у процесі взаємодії при розслідуванні транснаціональних економічних злочинів, може бути забезпечене не тільки виїздом такої особи за кордон, але й за допомогою засобів відеоконференцзв'язку, що є проміжною формою взаємодії.

Виділено особливості сучасної системи взаємодії при розслідуванні транснаціональних злочинів та проблеми, які виникають у процесі такої спільної діяльності. Наведені рекомендації, щодо усунення окреслених проблем.

Ключові слова: взаємодія, інформаційний обмін, запит про правову допомогу, слідча група, відеоконференцзв'язок, економічний злочин транснаціонального характеру.

Iryna Zavydniak

*Candidate of Juridical Science, docent,
doctoral student of Criminal Procedure and Criminology,
University of the State Fiscal Service of Ukraine
Irpın, Ukraine, e-mail: zavydnyakira@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1816-7426>*

ORGANIZATION OF INTERACTION AND TACTICS OF INFORMATION EXCHANGE IN THE INVESTIGATION OF TRANSNATIONAL ECONOMIC CRIMES

Abstract. The article examines the features of the process of organizing interaction and tactics of information exchange in the investigation of economic crimes of a transnational nature. The forms of interaction in the investigation of transnational economic crimes are indicated. The channels of information exchange in the investigation of crimes of this category and their types (formal and informal) have been determined.

It is noted that in the provision of legal assistance, the content of the request for legal assistance plays an important role, and the request (information exchange), in turn, must be justified, contain clear and complete information on the merits of criminal proceedings and information on the necessary procedural actions. Attention is focused on the fact that in order to resolve problematic issues when preparing a request for legal assistance and agreeing on tactics for conducting investigative actions, or even for planning and preparing a tactical operation within the framework of interaction, consultations should be held with representatives of the competent authorities of foreign states.

A schematic sequence of actions of a detective (investigator) at the stage of preparation of planning and preparation of a request for legal assistance in the investigation of transnational economic crimes is given: comprehensive risk

assessment; establishment of the maximum amount of orienting and evidentiary information received on the territory of Ukraine; drafting a request for legal assistance; request for evidence (evidential information) from abroad.

It is noted that one of the most important forms of interaction in the investigation of transnational crimes is the joint activity of authorized officials, carried out by creating joint investigation teams and the presence of representatives of the competent authorities of a foreign state when providing legal assistance (fulfilling a request for legal assistance). But the direct involvement of an official of the competent authority in the collection and receipt of evidentiary information in the process of interaction in the investigation of transnational economic crimes can be ensured not only by the departure of such a person abroad, but also by means of video conferencing, which is an intermediate form of interaction.

The peculiarities of the modern system of cooperation in the investigation of transnational crimes and the problems that arise in the process of such joint activities are highlighted. Recommendations for solving the outlined problems are given.

Keywords: interaction, information exchange, request for legal assistance, investigative team, videoconferencing, economic crime of a transnational nature.

Постановка проблеми. Організація взаємодії при розслідуванні транснаціональних економічних злочинів здійснюється детективом або слідчим й виражається у його плановому забезпеченні, висуненні версій, підготовці до конкретних процесуальних дій, узагальненні отриманого досвіду, використанні можливостей різного роду спільної діяльності та інформаційного обміну доказовою та орієнтовною інформацією.

Система взаємодії при розслідуванні транснаціональних економічних злочинів характеризується не тільки особливою системою її забезпечення, а й спеціальними формами взаємодії учасників розслідування, технічними та інформаційними засобами, своєрідною тактикою й організацією взаємодії. Але, у силу різних причин, насамперед, складності й багаторівневості наявної системи взаємодії та її забезпечення й пов'язаних з цим тимчасових і трудових витрат, для розслідування економічних злочинів транснаціонального характеру властиве обмежене використання досвіду звичайної взаємодії, організації та планування розслідування й окремих процесуальних дій.

Також, попри велику кількість методичних рекомендацій щодо організації взаємодії при розслідуванні транснаціональних злочинів, узагальнення практики такої спільної діяльності та створення спеціальних підрозділів міжнародного співробітництва у центральних апаратах правоохоронних органів, у кінцевому результаті, службові особи, які безпосередньо залучені до процесу розслідування таких злочинів (детектив, слідчий, експерт, спеціаліст, оперативний співробітник), на практиці стикаються з рядом проблем. Тому, на нашу думку, необхідно виявити прогалини у сфері організації взаємодії при

розслідуванні транснаціональних економічних злочинів й запропонувати шляхи удосконалення такої спільної діяльності й тактики інформаційного обміну зокрема.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Увагу питанням взаємодії компетентних органів при розслідуванні транснаціональних злочинів приділяли А.В. Даниляк, О.В. В'язовченко, І.В. Лешукова, Є.М. Карпенко, В.П. Корж, О.Є. Користін, В.А. Некрасов, Н.В. Павлова, А.П. Слободзян, В.М. Федченко, С.С. Чернявський, Ю.М. Черноус, та ін. Дослідження даної проблематики також неможливе без вивчення та аналізу процесуальних законодавчих актів та положень міжнародних договорів.

Мета статті: спроба комплексного дослідження процесу організації взаємодії і тактики інформаційного обміну при розслідуванні транснаціональних економічних злочинів. Окреслення шляхів удосконалення процесу організації взаємодії і тактики інформаційного обміну при розслідуванні злочинів даної категорії.

Виклад основного матеріалу. Взаємодія правоохоронних органів, як криміналістична діяльність, має дві основні форми: перша форма взаємодії – спільна діяльність службових осіб правоохоронних органів, тобто пряме співробітництво; друга форма взаємодії – інформаційний обмін, який може полягати у наданні окремих письмових та усних доручень (запитів) і включає обмін, як орієнтовною, так й доказовою інформацією. Обидві форми взаємодії правоохоронних органів можуть бути епізодичними, разовими або постійними та носити процесуальний або непроцесуальний характер.

Інформаційний обмін, як одна з форм взаємодії при розслідуванні транснаціональних злочинів здійснюється шляхом направлення запитів про правову допомогу, про видачу особи (екстрадицію), про перейняття кримінального провадження, про створення спільних слідчих груп або присутності представників компетентних органів при проведенні процесуальних дій та шляхом направлення прохання про тимчасову передачу особи.

Організація комунікації у процесі взаємодії компетентних органів різних держав при розслідуванні транснаціональних економічних злочинів вказує на необхідність виділення каналів інформаційного обміну, а саме: дипломатичні канали; посередництво центральних органів; канали Інтерполу, Європолу, Євроюсту та інших спеціалізованих міжнародних організацій; канали окремих компетентних та правоохоронних органів; організаційні й тактико-психологічні канали взаємодії окремих співробітників правоохоронних органів.

Канали інформаційного обміну, можуть бути формальними та неформальними. Формальність таких каналів обумовлена тим, що комунікація здійснюється письмово або через посередництво спеціально уповноважених

службових осіб, які безпосередньо беруть участь у розслідуванні транснаціональних злочинів. Неформальні офіційні канали, у разі необхідності, також можуть бути використані службовими особами правоохоронного органу, а саме детективами (слідчими) під час організації та планування взаємодії. Офіційність будь-якого каналу полягає у тому, що його використання має бути узгодженим з керівником підрозділу та іншими уповноваженими особами, та не заборонено чинним законодавством.

Завдання створення неформальних контактів, тобто особистого знайомства та безпосереднього спілкування, успішно вирішується у процесі науково-педагогічного співробітництва або спільного узагальнення досвіду розслідування. При цьому, найбільш міцні зв'язки формуються під час спільної діяльності при розслідуванні конкретних злочинів. Використання таких неформальних каналів дозволяє у деяких випадках значно оптимізувати забезпечення взаємодії.

У цілому, в наш час, саме наявність «прямих каналів зв'язку» між безпосередніми виконавцями запитів у двох державах, дозволяє ефективно взаємодіяти з іноземними правоохоронними органами, навіть за умови недостатнього опрацювання правової бази [1, с. 18]. Однак, на нашу думку, така ситуація характерна насамперед для держав пострадянського простору, що пов'язано з відсутністю особливих відмінностей у процедурі кримінального судочинства. Також, подібна ситуація простежується й усередині інших історично-обумовлених культурних та економічних спільнотах, наприклад, у рамках Британської Співдружності.

Зауважимо, що попри велику кількість методичних рекомендацій щодо організації взаємодії при розслідуванні транснаціональних злочинів, узагальнення практики такої спільної діяльності та створення спеціальних підрозділів міжнародного співробітництва у центральних апаратах правоохоронних органів, у кінцевому результаті, службові особи, які безпосередньо залучені до процесу розслідування таких злочинів (детектив, слідчий, експерт, оперативний співробітник), на практиці, стикаються з рядом проблем. Наприклад, значна кількість труднощів у детективів (слідчих) виникає з текстом запиту про міжнародну правову допомогу.

Так, у процесі надання правової допомоги, важливу роль відіграє зміст запиту про правову допомогу. Запит (інформаційний обмін) має бути обґрунтованим, містити чітку й повну інформацію по суті кримінального провадження та інформацію щодо необхідних процесуальних дій. Особа, яка проводить розслідування транснаціонального економічного злочину – детектив (слідчий), ще до направлення запиту про правову допомогу, повинен попередньо встановити дані про підозрюваних осіб, свідків та потерпілих, а у разі необхідності отримання інформації з банків – точні реквізити особи (осіб), номер рахунку та назву банку, у якому він відкритий. Відсутність такої

інформації може перешкоджати проведенню необхідних слідчих дій, закордонними компетентними органами, з мотивів необґрунтованості або призвести до формальних відповідей на запит та неналежного його виконання. Наприклад, при запиті банківських документів слід пам'ятати, що у Сполучених Штатах Америки немає центральної банківської системи. Тому, службова особа компетентного органу іноземної держави має надати якомога більше інформації про рахунок, щодо якого вимагаються виписки, включаючи, по можливості, назву та адресу банку, номер рахунку та прізвище власника. Американська влада не займатиметься підбором компрометуючих матеріалів, та як наслідок, не зможе виконати запит, у якому міститься прохання, щодо надання усіх виписок по банківських рахунках конкретної особи. Насправді навіть якщо відомі прізвище та номер рахунку, особа яка проводить розслідування, повинна фактами підтвердити зв'язок конкретного рахунку зі злочинною діяльністю, викладеною у запиті про правову допомогу в Сполучених Штатах Америки [2, с. 234].

При підготовці запиту про правову допомогу та для узгодження тактики проведення процесуальних дій або навіть для планування й підготовки тактичної операції, у рамках взаємодії, доцільно проводити консультації з представниками компетентних органів іноземних держав. Такі консультації можуть бути здійснені будь-якими офіційними каналами, як через Центральні органи договірних держав, так й безпосередньо. Здійснення попередніх консультацій може значно підвищити ефективність розслідування транснаціональних злочинів та виїзду службових осіб у закордонні відрядження.

Отже, на нашу думку, направлення запитів про правову допомогу та отримання даних (інформації) щодо їх виконання, фактично є результатом особливої тактичної операції, яку можна назвати операцією отримання доказів та орієнтуючої інформації за кордоном.

Вважаємо, що в залежності від обставин вчиненого економічного транснаціонального злочину та тактичних завдань, вирішення яких забезпечується запитом про правову допомогу, детектив (слідчий) повинен особливо ретельно скласти план розслідування, підготувати та забезпечити супровід запиту про правову допомогу. Такі дії детектива (слідчого), схематично можна зобразити так:

- 1) комплексна оцінка ризиків, яка забезпечує запобігання розосередженню та приховуванню активів, безпеку документів, свідків (інших учасників провадження) та захист репутації правоохоронних органів тощо;
- 2) встановлення максимального обсягу орієнтуючої та доказової інформації, яку можна отримати на території України. Сліди економічних транснаціональних злочинів завжди тією чи іншою мірою відображаються у документах: банківських, бухгалтерських, розрахункових або установчих.

Також, для ефективного збору даних доцільно враховувати інформацію, доступну у відкритих джерелах та реєстрах державних органів, зокрема: реєстри з реєстраційними даними фізичних та юридичних осіб; реєстри ДФС щодо задекларованих доходів та сплачених податків, участі осіб у діяльності юридичних осіб, місця роботи; Державний реєстр речових прав на нерухоме майно; Єдиний державний реєстр транспортних засобів; Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; Єдиний державний реєстр декларацій тощо. На підставі отриманих даних, особа, яка проводить розслідування, аналізує отриману доказову та орієнтуючу інформацію та може скласти подальший алгоритм дій. Таким чином, при розслідуванні економічних злочинів транснаціонального характеру, детектив (слідчий/прокурор) намагається встановити «фінансовий слід» злочину;

3) складання запиту про міжнародну правову допомогу, задля отримання необхідної орієнтуючої та довідкової інформації з-за кордону;

4) запит доказів (доказової інформації) з-за кордону, який включає: попередні консультації щодо практичних кроків, необхідних для забезпечення прийнятності та виконання запиту за кордоном; складання алгоритму (планування) дій у зв'язку з такими запитами.

Враховуючи важливість інформаційного обміну під час взаємодії при розслідуванні не тільки транснаціональних економічних злочинів, а й усіх категорій злочинів транснаціонального характеру, світовою спільнотою були створені спеціальні інформаційно-консультаційні мережі та інформаційні засоби, які дозволяють на офіційному рівні, але максимально швидко отримати необхідну інформацію та допомогу. Прикладом є загальнодоступна база даних Європейської судової мережі – «MLA ATLAS», яка дозволяє визначити необхідний правоохоронний орган у державі-члені Європейського Союзу, який може проводити ті чи інші слідчі дії або оперативно-розшукові заходи. Дана система вказує адресу необхідного компетентного органу, якому має бути направлений запит та його контактні дані. Після пошуку адресата у запитуваній країні, структура сайту дозволяє у напівавтоматичному режимі створити текст запиту про необхідну допомогу та супровідного листа до нього за стандартними формами та алгоритмами. На веб-сайті Європейської судової мережі також міститься глосарій термінів та виразів, що описують необхідні види допомоги. Також, у 2006 році Комітет ООН по боротьбі з наркотиками запустив комп'ютерну програму – Mutual Legal Assistance Request Writer Tool, яка частково автоматизує процес створення міжнародних запитів про правову допомогу у кримінальних провадженнях.

Вважаємо, що розробка таких програмних комплексів для використання національними компетентними органами є доволі актуальною та перспективною.

Другою формою взаємодії при розслідуванні економічних злочинів транснаціонального характеру є спільна діяльність уповноважених службових осіб, яка здійснюється шляхом створення спільних слідчих груп та присутності представників компетентних органів іноземної держави під час надання правової допомоги (виконання запиту про правову допомогу).

Спільна діяльність під час надання правової допомоги при розслідуванні злочинів досліджуваної категорії, у всіх її формах характеризується насамперед тим, що вона дозволяє детективу (слідчому, прокурору) особисто бути залученим до збирання й отримання доказів та орієнтуючої інформації у провадженні.

Можливість присутності представників компетентних органів іноземних держав при проведенні процесуальних дій за їх запитами й навпаки, зумовлена низкою міжнародних договорів, а також КПК України. Забезпечення присутності представників компетентних органів іноземних держав, якщо це обумовлено у запиті про правову допомогу, здійснюється за допомогою інформування таких органів про час та місце проведення процесуальної дії.

На нашу думку, запит про міжнародну правову допомогу щодо присутності представника компетентного органу іноземної держави під час надання правової допомоги є більш результативним та високоефективним, ніж звичайний запит про правову допомогу.

У випадках, коли отримані інформація й докази за запитом про правову допомогу не задовольняють інтереси слідства, тоді, проблема може бути вирішена саме шляхом направлення за кордон представника компетентного органу. Присутність представника компетентного органу іноземної держави при проведенні процесуальних дій дозволяє уточнювати зміст інструкцій, викладених у запиті, вирішувати інші робочі питання, що виникають під час виконання запиту, знімати недовіру до неякісного виконання запиту. Присутній представник компетентного органу іноземної держави також може висловлювати прохання та надавати пропозиції співробітникам компетентних органів запитуваної сторони діяти певним чином при проведенні процесуальних дій, у тому числі й поза рамками інструкцій, викладених у запиті про правову допомогу. Зазначимо, що виконання таких прохань й пропозицій є виключно добровільним. Наприклад, під час проведення допиту представник компетентного органу іноземної держави може запропонувати доповнити список питань, викладених у запиті про правову допомогу, поставити запитання допитуваній особі, фіксувати проведення процесуальної дії, але тільки з дозволу детектива (слідчого) або прокурора.

Під час допиту, який є найчастішою процесуальною дією, яка запитується у порядку надання міжнародної правової допомоги при розслідуванні транснаціональних економічних злочинах, окрім неможливості безпосереднього спілкування представника компетентного органу іноземної

держави з допитуваною особою, воно ще й у багатьох випадках здійснюється через посадову особу держави, яка приймає, або через перекладача. Така ситуація значно знижує психологічний ефект будь-якого тактичного прийому під час допиту, особливо у тих випадках, коли допитуваний володіє відповідною іноземною мовою та розуміє питання. Наприклад, за той час, який потрібен для перекладу питання від представника компетентного органу іноземної держави допитуваному, втрачається ефект несподіванки, ритм та динамічність допиту [3, с. 62].

Запобігти такій ситуації можна за допомогою попереднього обговорення й, по можливості, спільної розробки плану проведення допиту (порядок, послідовність питань, демонстрація речових доказів, документів тощо). На нашу думку, до запиту про правову допомогу можуть й повинні бути включені дані про допитувану особу, наприклад, особистісні характеристики, освіта, посада, якщо такі відомі.

По можливості та при необхідності, запит про правову допомогу при розслідуванні транснаціональних економічних злочинів, має супроводжуватись виїздом детектива (слідчого, прокурора), який проводить розслідування, або одного з членів слідчої групи до країни, допомога якої запитується.

Ефективність участі представників компетентних органів іноземних держав, під час виконання запитів про правову допомогу при розслідуванні злочинів досліджуваної категорії, значною мірою залежить від їх практичних умінь й знання законодавства і практики розслідування таких злочинів компетентними (правоохоронними) органами країни, на території якої проводиться процесуальна дія, наявність офіційних неформальних контактів.

Взаємна можливість «участі» у процесуальних діях є загальновизнаною у світовій практиці взаємодії при розслідуванні транснаціональних злочинів. Водночас КПК України чітко вказує на можливість «присутності» представника компетентного органу іноземної держави при проведенні процесуальних дій, але ні як, ні «участі» у їх проведенні. У зв'язку з цим, представники компетентних органів України, як й представники компетентних органів іноземних держав під час проведення процесуальних дій при розслідуванні злочинів транснаціонального характеру, значно обмежуються у виборі законних засобів й тактики проведення таких дій. На нашу думку, «участь» представників компетентних органів іноземних держав під час проведення процесуальних дій на території України може й має бути визнана допустимою з дотриманням певних умов.

Безпосереднє залучення службової особи правоохоронного органу до збирання та отримання доказової інформації у процесі взаємодії при розслідуванні транснаціональних економічних злочинів, може бути забезпечена не тільки виїздом такої особи за кордон, але й за допомогою

засобів відеоконференцзв'язку. У багатьох випадках така форма взаємодії потребує менших матеріальних затрат та вбачається не менш ефективною, ніж відрядження представників компетентних органів за кордон. За допомогою відеоконференцзв'язку можлива як «присутність», так й «участь» у виконанні запиту про міжнародну правову допомогу.

На нашу думку, використання відеоконференцзв'язку може бути названо проміжною формою взаємодії, що поєднує у собі риси інформаційного обміну та спільної діяльності.

Враховуючи вище викладене, виокремимо ознаки притаманні взаємодії при розслідуванні економічних транснаціональних злочинів. До таких ознак можна віднести: наявність міжнародно-правового регулювання, особливих універсальних принципів взаємності та неухильного дотримання суверенітету держави, які підтримують своєрідний баланс необхідності якісного виконання запитів про правову допомогу та взаємодії в цілому; повна незалежність суб'єктів взаємодії один від одного на усіх рівнях, а також відсутність законних підстав для примусового виконання запиту про правову допомогу за кордоном; можливість відмови у виконанні запиту про правову допомогу, у випадках, коли може бути завдано шкоди суверенітету, безпеці або громадському порядку запитуваної держави чи іншим істотно важливим інтересам; тривалі терміни (отримання результатів виконання запиту про правову допомогу може займати у середньому від одного місяця до року, в залежності від адресата та використовуваних каналів зв'язку); особливий суб'єктний склад; спеціальні способи зв'язку (канали зв'язку Інтерполу, Центральних органів, фінансових розвідок, прямі контакти тощо) та технічні засоби (інформаційна система Інтерполу тощо); особливі непроцесуальні форми взаємодії; ряд нових форм забезпечення взаємодії, зумовлених специфікою вчинення та розслідування транснаціональних економічних злочинів, вчинених з використанням сучасних інформаційних технологій; географічна віддаленість суб'єктів взаємодії, мовленнєві та культурні відмінності, специфічні особливості процесуального законодавства.

З тактичної точки зору, доцільно, на наш погляд, розглядати взаємодію як діяльність спрямовану не лише на досягнення чітко визначеної мети (наприклад, проведення процесуальної дії на запит про правову допомогу та надання доказів й орієнтуючої інформації), а й діяльність направлену на підвищення якості тактичних операцій або розслідування в цілому.

Подібний поділ дозволяє нам виділити особливості сучасної системи взаємодії при розслідуванні транснаціональних злочинів. Так, на практиці, направлення запитів про правову допомогу багато в чому обумовлено лише відсутністю законної можливості проводити розслідування власними силами за кордоном. Від взаємодії можна частково відмовитися й робити спроби отримання необхідної інформації за кордоном самостійно. Це може бути

обумовлено як відсутністю належного правового забезпечення, так й особливостями злочинної діяльності, наприклад, при вчиненні транснаціональних економічних злочинів, скоєних з використанням сучасних комп'ютерних технологій.

Але, у такій ситуації, необхідно враховувати проблему легалізації такої інформації для подальшого її використання у розслідуванні. Відповідне тактичне рішення про самостійне отримання доказової та орієнтуючої інформації має бути вкрай виваженим та обґрунтованим, оскільки його виконання може зашкодити взаємовідносинам держав, мати політичні наслідки, аж до негласної відмови від співпраці з компетентними органами певної країни.

Можливість відмови від взаємодії також тісно пов'язана з використанням «прямого контакту», який полягає у прямому зверненні до осіб, що цікавлять слідство, за кордоном. «Прямий контакт» може замінювати взаємодію, й, що є більш правильним, забезпечувати її.

Але говорячи про транснаціональні економічні злочини, використання «прямого контакту» із зацікавленими особами зазвичай «не працює». Наприклад, жоден іноземний банк, минаючи офіційні контакти, не дасть інформацію щодо потерпілих та їх рахунків безпосередньо.

Подібною до «прямого контакту» є лінія поведінки детектива (слідчого), пов'язана з отриманням інформації, що його цікавить, або навіть доказів, через органи фінансової розвідки.

Звернення до органів фінансової розвідки, зазвичай є одним з найшвидших й найефективніших способів отримання орієнтуючої інформації із-за кордону при розслідуванні економічних злочинів транснаціонального характеру.

Викладене дозволяє сформулювати такі висновки та рекомендації:

1. Необхідним є надання представникам компетентних органів іноземних держав можливості не просто бути присутніми під час виконання запиту щодо проведення певних процесуальних дій, а й брати участь у виконанні таких запитів, які раніше були спрямовані компетентними органами їх держави.

2. Для сучасної системи взаємодії, характерним є те, що особи, які проводять розслідування транснаціональних злочинів повною мірою не використовують весь арсенал способів й форм взаємодії, характерних для розслідування таких злочинів. У цілому це зумовлено складністю використання існуючих форм й каналів інформаційного обміну та іншими тенденціями політичного, економічного й загального характеру. Однак, це не повинно заважати оптимізації розслідування економічних злочинів транснаціонального характеру всіма доступними засобами.

3. Необхідно активніше використовувати неформальні канали взаємодії.

4. Для провадження будь-якої процесуальної дії за запитом про правову допомогу, доцільно забезпечити присутність (чи участь) представника компетентного органу держави, що направив запит про правову допомогу. Якщо результат виконання запиту має центральне значення на цьому етапі розслідування, то відрядження представника компетентного органу за кордон, має бути обов'язковим.

5. За наявності відповідних правових підстав та технічних умов, процес взаємодії буде прискорено за допомогою використання відеоконференцзв'язку, як під час консультацій, так й під час безпосереднього виконання запиту про правову допомогу. На наш погляд, попереднє обговорення (у допустимих межах) суті кримінального провадження та запиту про правову допомогу з конкретною службовою особою компетентного органу хоча б телефоном, має значно підвищити ефективність діяльності особи, яка проводить розслідування.

Висновки. Підсумовуючи викладене, взаємодію компетентних органів під час розслідування транснаціональних економічних злочинів, пропонуємо розуміти, як взаємну узгоджену й засновану на національному законодавстві, міжнародних договорах й принципі взаємності діяльність організаційно-тактичного характеру, здійснювану уповноваженими службовими особами зацікавлених держав, з використанням прийомів, методів та засобів, розроблених у криміналістиці, спрямовану на досягнення цілей розслідування в цілому та у конкретних слідчих ситуаціях, а також на попередження транснаціональних злочинів.

Література:

1. Перепьолкін С.М., Паршутін Є.Г. Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності: навч. посіб. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 112 с.
2. Слободзян А.П. Міжнародне співробітництво органів прокуратури під час кримінального провадження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 2. С. 231 – 235. URL: http://lsei.org.ua/2_2015/64.pdf
3. Корж В.П. Деякі проблеми взаємодії слідчого з учасниками розкриття та розслідування економічних організованих злочинів. *Вісник прокуратури*. 2000. № 1(13). С. 60–65.

References:

1. Perepolkin S.M., Parshutin Ye.H. (2018). *Mizhнародne spivrobitnytstvo u sferi pravookhoronnoi diialnosti* [International cooperation in the field of law enforcement]: navch. posib. Dnipro: Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav [Dniprop. state University of Internal Affairs affairs], 112. [in Ukrainian].
2. Slobodzian A.P. (2015). *Mizhнародne spivrobitnytstvo orhaniv prokuratury pid chas kryminalnoho provadzhennia* [International cooperation of prosecutor's offices during criminal proceedings]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal* [Legal scientific electronic journal], (2), 231-235. URL: http://lsei.org.ua/2_2015/64.pdf [in Ukrainian].

3. Korzh V.P. (2000). Deiaki problemy vzaiemodii slidchoho z uchasykamy rozkryttia ta rozsliduvannia ekonomichnykh orhanizovanykh zlochyniv [Some problems of the investigator's interaction with the participants in the detection and investigation of economic organized crimes]. *Visnyk prokuratury* [Bulletin of the prosecutor's office], (1), 60-65. [in Ukrainian].